

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ АГРОТЕХНОЛОГІЙ ТА ЕКОЛОГІЇ
Кафедра захист рослин

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ХВОРОБИ, ШКІДНИКИ ТА ЗАХИСТ ЛІСОВИХ
ТА САДОВО-ПАРКОВИХ КУЛЬТУР»**

освітньо-професійна програма   Захист і карантин рослин

спеціальність   202 Захист і карантин рослин

галузь знань   20 Аграрні науки та продовольство

освітній ступінь   бакалавр

Розробник:

Нінель КОВАЛЕНКО –
доцент кафедри захист рослин,
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент

Гарант ОПП:

ПОСПЄЛОВА Ганна –
доцент кафедри захист рослин,
к.с.-г.н., доцент

Полтава
2021 р.

Назва навчальної дисципліни	Хвороби, шкідники та захист лісових та садово-паркових культур. Вибіркова дисципліна
Назва структурного підрозділу	Кафедра захист рослин
Контактні дані розробника, який залучений до викладання	
викладач:	Нінель Коваленко
науковий ступінь	кандидат сільськогосподарських наук
вчене звання	доцент
контакти:	ауд. 72а (навчальний корпус № 1)
e-mail:	ninel.kovalenko2016@gmail.com ninel.kovalenko@pdaa.edu.ua
тел.	0662227241
сторінка викладача:	https://www.pdaa.edu.ua/people/kovalenko-ninel-pavlivna
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Спеціальність	202 Захист і карантин рослин
Попередні умови для вивчення навчальної дисципліни	Базові знання з біології, хімії. За відповідним рівнем, дисципліни, що передують вивченню дисципліни «Хвороби, шкідники та захист лісових та садово-паркових культур» – «Ботаніка», «Генетика», «Неорганічна та органічна хімія», «Загальна ентомологія», «Загальна фітопатологія».

Опис навчальної дисципліни

Дисципліна «Хвороби, шкідники та захист лісових та садово-паркових культур» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти знань хвороб і шкідників лісових та садово-паркових культур, особливостей ураження рослин та визначення рівня їх шкідливості; сприяє розумінню актуальності вирішення проблеми ефективного контролю збудників хвороб та шкідників у фітоценозах цих культур шляхом застосування комплексу організаційних, біологічних, агротехнічних та хімічних заходів; забезпечує комплексне розуміння майбутніми спеціалістами із захисту рослин складних взаємовідносин між рослиною, середовищем та патологічним організмом.

Заплановані результати навчання:

Мета вивчення навчальної дисципліни: формування у майбутнього фахівця знань, умінь та навичок з діагностики шкідників та хвороб, розробки інтегрованих систем захисту лісових та садово-паркових культур, що забезпечують високу продуктивність садово-паркових ценозів.

Основні завдання навчальної дисципліни: засвоєння здобувачам вищої освіти біології розвитку шкідників та хвороб лісових та садово-паркових культур з урахуванням погодних умов конкретного вегетаційного періоду; опанування методів нагляду та ентомопатологічних обстежень, обліків чисельності шкідників та рівня патогенності збудників хвороб, а також методів та засобів захисту лісових та садово-паркових культур; розуміння принципів взаємодії деревних порід у насадженнях; уміння прогнозувати

можливі патологічні зміни в біоценозах, кваліфіковано використовувати методи і засоби захисту при складанні комплексних систем боротьби із шкідниками і збудниками хвороб у відповідних біоценозах.

Компетентності:

загальні:

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

фахові (предметні, спеціальні):

ФК1. Здатність проводити фітосанітарну діагностику хвороб рослин, комах, кліщів, нематод, гризунів та бур'янів за новітніми принципами і методами.

ФК3. Здатність прогнозувати процеси розвитку і поширення шкідливих організмів.

ФК5. Здатність розробляти і застосовувати технології захисту рослин на об'єктах сільськогосподарського та іншого призначення.

ФК8. Здатність застосовувати агротехнічні, біологічні, організаційно-господарські методи для довгострокового регулювання розвитку та поширення шкідливих організмів до господарсько невідчутного рівня на основі прогнозу, економічних порогів шкідливості, ефективності дії корисних організмів, енергоощадних та природоохоронних технологій, які забезпечують надійний захист рослин і екологічну безпеку довкілля.

Програмні результати навчання:

ПРН4. Знати і розуміти математику та природничі науки в обсязі, необхідному для професійної діяльності із захисту і карантину рослин.

ПРН6. Коректно використовувати доцільні методи спостереження, опису, ідентифікації, класифікації, культивування об'єктів агробіоценозів та підтримання їх стабільності для збереження природного різноманіття.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття про хворобу рослин. Класифікація хвороб. Типи хвороб.

Тема 2. Гриби – основні збудники хвороб лісових та садово-паркових культур.

Тема 3. Хвороби плодів, бульб, цибулин, насіння, сходів і сіянців деревних, кущових і квіткових рослин.

Тема 4. Хвороби хвої та листя деревних, кущових та квіткових рослин.

Тема 5. Некрозні, судинні та ракові хвороби гілок і стовбурів деревних рослин. “Відьмині мітли”.

Тема 6. Предмет і завдання ентомології. Лісогосподарське значення.

Тема 7. Хвоє- та листогризучі шкідники. Особливості рекогносцирувального та детального нагляду за хвоєгризучими шкідниками.

Тема 8. Шкідники коріння та молодих насаджень.

Тема 9. Стовбурові шкідники.

Тема 10. Обґрунтування доцільності проведення заходів боротьби із шкідниками і збудниками хвороб.

Тема 11. Методи боротьби зі шкідниками та збудниками хвороб лісових та садово-паркових культур.

Тема 12. Системи захисту лісових та садово-паркових культур.

Трудомісткість:

Загальна кількість годин – 120 год.

Кількість кредитів – 4,0.

Форма семестрового контролю – залік.

Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни:
Робоча навчальна програма, презентації.

Структура курсу

Назва тем	Кількість годин					
	усього	Денна форма				
		л	п	лаб	н/п	с.р.
Тема 1. Поняття про хворобу рослин. Класифікація хвороб. Типи хвороб.	10	2	2			6
Тема 2. Гриби – основні збудники хвороб лісових та садово-паркових культур.	10	2	2			6
Тема 3. Хвороби плодів, бульб, цибулин, насіння, сходів і сіянцив деревних, кущових і квіткових рослин.	10	2	2			6
Тема 4. Хвороби хвої та листя деревних, кущових та квіткових рослин.	10	2	2			6
Тема 5. Некрозні, судинні та ракові хвороби гілок і стовбурів деревних рослин. “Відьмині мітли”.	10	2	2			6
Тема 6. Предмет і завдання ентомології. Лісогосподарське значення.	10	2	2			6
Тема 7. Хвоє- та листогризучі шкідники. Особливості рекогносцирувального та детального нагляду за хвоєгризучими шкідниками.	10	2	2			6
Тема 8. Шкідники коріння та молодих насаджень.	10	-	2			8
Тема 9. Стовбурові шкідники.	10	-	2			8
Тема 10. Обґрунтування доцільності проведення заходів боротьби із шкідниками і збудниками хвороб.	10	-	2			8
Тема 11. Методи боротьби зі шкідниками та збудниками хвороб лісових та садово-паркових культур.	10	-	2			8
Тема 12. Системи захисту лісових та садово-паркових культур.	10	2	2			6
Усього годин	120	16	24		-	80

Політика оцінювання

Академічна доброчесність. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватись Кодексу академічної доброчесності та Кодексу про етику викладача та здобувача вищої освіти Полтавської державної аграрної академії. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Дедлайни та перекладання. Практичні завдання, завдання зі самостійної роботи, які здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку

(20 %). Перескладання поточного та підсумкового контролю відбуваються за наявності поважних причин з дозволу директорату.

Система оцінювання.

Оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми оцінювання
ПРН4. Знати і розуміти математику та природничі науки в обсязі, необхідному для професійної діяльності із захисту і карантину рослин.	словесні методи: лекція, розповідь-пояснення, бесіда; наочні методи: ілюстрування, демонстрування; практичні методи: практичні роботи; порівняння; методи самостійної роботи вдома: завдання самостійної роботи;	опитування, контрольна робота, виконання лабораторних робіт та їх захист, виконання завдань самостійної роботи
ПРН6. Коректно використовувати доцільні методи спостереження, опису, ідентифікації, класифікації, культивування об'єктів агробіоценозів та підтримання їх стабільності для збереження природного різноманіття.	робота під керівництвом викладача: самостійна робота; методи формування пізнавальних інтересів: створення ситуації інтересу; створення ситуації новизни навчального матеріалу; методи усного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування, доповіді; методи письмового контролю: контрольна робота; комп'ютерні і мультимедійні методи: використання мультимедійних презентацій; дистанційне навчання.	опитування, контрольна робота, виконання лабораторних робіт та їх захист, виконання завдань самостійної роботи

Критерії успішного опанування програмних результатів навчання

Програмні результати навчання	Відсоток у підсумковій оцінці з навчальної дисципліни, %	Максимальна кількість балів	Мінімальний пороговий рівень оцінок, балів
ПРН 4	50	50	30
ПРН6	50	50	30
Разом	100	100	60

Шкала оцінювання: ЄКТС та національна

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	Зараховано
82 – 89	B	
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	
35 – 59	FX	Незараховано
0 – 34	F	

Література та джерела інформації

Основні

1. Аверкиев И.С. Атлас вреднейших насекомых леса. М., 1974. 265 с.
2. Бей-Биенко Г.Я. Общая энтомология. М.: Высшая шк., 1980. 416 с.
3. Берриман А. Защита леса от насекомых вредителей. М., 1990. 234 с.
4. Бобылева О.Н. Цветочно-декоративные растения открытого грунта. М.: Академия, 2012.
5. Воронцов А.И. Лесная энтомология. М.: Высш. шк., 1982. 383 с.
6. Гарибова Л.В., Лекомцева С.Н. Основы микологии: Морфология и систематика грибов и грибоподобных организмов. Учебное пособие. Москва: Товарищество научных изданий КМК, 2005. 220 с.
7. Гойчук А.Ф., Решетник Л.Л. Лісова фітопатологія у визначеннях, рисунках, схемах. Вид. 2-е, перероб. і доповн. Житомир: Полісся, 2010. 186 с.
8. Громадин А.В. Дендрология. М.: Академия, 2013.
9. Гусев В.И. Определитель поврежденных лесных, декоративных и плодовых деревьев и кустарников. М.: Лесн.пром., 1984. 472 с.
10. Довідник із захисту рослин / За ред. М.П.Лісового. К.: Урожай, 1999. 743 с.
11. Дудка И.А., Вассер С.П. Грибы. Справочник миколога и грибника. К.: Наукова думка, 1987. 535 с.
12. Дяченко М.П., Падій М.М., Шелестова В.С. Основы біологічного методу захисту рослин. К.: Урожай, 1990. 268 с.
13. Завада М.М. Лесная энтомология. Прогноз размножения хвое- и листогрызущих вредных насекомых. К.: УПК УСХА, 1986. 23 с.
14. Завада М.М. Лісова ентомологія. К.: КВІЦ, 2007. 186 с
15. Завада Н.М. Надзор за хвое- й листогрызущими насекомыми и учет их численности. К.:УСХА, 1986. 46 с.
16. Зерова М.Я. Атлас грибов України. К.: Наукова думка, 1974. 252 с.
17. Крушев Л. Т. Биологические методы леса от вредителей. М., 1973. 192 с.
18. Ламперт К. Атлас бабочек и гусениц. Минск: Харвест, 2003. 736 с.
19. Лежнёва Г.Н. Основы декоративного садоводства. М.: Академия, 2011.
20. Маслов А.Д., Кутеев Ф.С., Прибылова А.П. Стволовые вредители. М., 1995. 175 с.
21. Мозолевская Е.Г. и др. Практикум по лесной энтомологии. М., 1991. 256 с.
22. Павлов И.Ф. Агротехнические и биологические методы защиты растений. М.: Россельхозиздат, 1976. 206 с.
23. Попкова К.В. Общая фитопатология. – М.: Агропромиздат, 1989. 399 с.
24. Соколова Т.А. Декоративное растениеводство. Цветоводство. М.: Академия, 2014.
25. Федоров Н.И., Ярмолевич В.А. Лесная фитопатология: Лабораторный практикум: учеб. пособие для студентов специальностей «Лесное хозяйство», «Садово-парковое строительство». Минск: БГТУ, 2004. 462 с.
26. Цилюрик А.В., Шевченко С.В. Лісова фітопатологія. К.: КВІЦ, 2008. 464 с.
27. Цилюрик А.В., Шевченко С.В. Лісова фітопатологія. Практикум. Корсунь-Шевченківський: Поліграфічний центр «Рена», 1999. 203 с.

Допоміжні

1. Билай В.И., Гвоздяк Р.И., Скрипаль И.Г. и др. Микроорганизмы – возбудители болезней растений. Киев: Наукова думка, 1988. 552 с.
2. Бровдій В.М., Гулій В.В., Федоренко В.П. Біологічний захист рослин. К., 2004. 351 с.
3. Вакин А.Т., Полубояринов О.И., Соловьев В.А. Пороки древесины. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Лесная промышленность, 1980. 112 с.

4. Інтегрований захист плодових культур: Навчальний посібник / Ю.П.Яновський, І.С.Кравець, І.В.Крикунов, І.І.Мостов'як, С.М.Мостов'як, С.В.Суханов, О.Г.Сухомуд : За ред. д-ра с.-г. наук Ю.П.Яновського. К.: Фенікс, 2015. 648 с. : іл.
5. Косолап М.П. Гербологія. К.: Арістей, 2004. 364 с.
6. М.А.Голосова, Е.П.Кузьмичев Вредители и болезни декоративных насаждений городских объектов озеленения и меры борьбы с ними М: Изд. МГУ Л, 2010.
7. Методы экспериментальной микологии. Справочник. Под ред. Билай В.И. Киев: Наукова думка. 1982. 551с.
8. Мовчан О.М. Карантинні шкідливі організми. Ч.1. К.: Світ, 2002. 284 с.
9. Облік шкідників і хвороб / За ред. В.О.Омельюти. К.: Урожай, 1986. 296 с.
10. Основи біологічного методу захисту рослин. К: Урожай, 1990. 156 с.
11. Падій М.М. Лісова ентомологія. К.: Вид. УСГА, 1993. 352 с.
12. Писаренко В.М., Писаренко П.В. Захист рослин: фітосанітарний моніторинг, методи захисту рослин, інтегрований захист рослин. Полтава, 2007. 256 с.
13. Семенов А.И. О грибах и грибниках. Справочник. Симферополь: Таврия. 1990. 192с.
14. Сільськогосподарська ентомологія / За ред. Б.М. Литвинова, М.Д.Євтушенко. К.: Вища освіта, 2005. 511 с.
15. Соколова Т.А. Декоративное растениеводство. Древоводство. М.: Академия, 2012.
16. Справочник по защите леса от вредителей й болезней. М.: Лесная промышленность, 1980. 246 с.
17. Стадницкий Г.В., Юрченко Г.И., Сметанин А.Н. Вредители шишек и семян хвойных пород. М.: Лесная промышленность, 1978. 169 с.
18. Теодоронский В.С. Озеленение населённой местности с основами градостроительства М.: Академия, 2013.
19. Франц Й., Криг А. Биологические методы борьбы с вредителями М., 1984.
20. Хартманн Х.Т., Кестер Д.Е. Размножение растений / Перевод с английского. М.: Центрполиграф, 2009.
21. Чумакова А.Е., Минкевич И.И., Власов Ю.И., Гаврилова Е.А. Основные методы фитопатологических исследований. М.: Колос, 1974. 190 с.
22. Щербакова Л.Н. Вредители городских и защитных насаждений. Л.: ЛТА, 1980. 96 с.
23. Щербакова Л.Н., Карпун Н.Н. Защита растений. М.: Академия, 2009. 272 с.

11. Інформаційні ресурси

1. zelena-ukraina.com.ua/node/25
2. agroua.net/plant/catalog/cg-46/c-5/info/cag-363/
3. dereva.lviv.ua/.../181-rekomendatsii-po-zakhystu-derev-ta-kushchiv-vidshkidnykiv-ta-khvorob
4. biostandart.com.ua/
5. www.fourseasons.com.ua/zasobu_zahustu.html
6. ua.textreferat.com/referat-23276-1.html